

Alkohol och droger

- Länssamordnarens årsrapport 2008

Länsstyrelsen
Örebro län

Publ.nr: 2009:20

Omslagsbild: Jan Oscarsson

Producerad av: Länsstyrelsen i Örebro län

Layout: Veronica Svahlin

Tryck: Rydheims Tryckeri AB

Upplaga: 200 ex

Tryckår: April 2009

Innehållsförteckning

Organisation	4
Kommunerna	4
Skolan	6
Verksamheter inom länssamordningen 2008	6
Örebro län för en drogfri trafik	6
Små kommuners förebyggande arbete mot narkotika och alkoholskador	8
Tillgänglighetsbegränsning och föräldrastöd	9
Styrgrupp	9
Erfarenhetsutbyte/fortbildning	9
Nätverk mellan kommuner och länen	10
Loka-dagar	10
Mediainsatser	10
Kommunbesök	11
Ansvarsfull alkoholservering	11
Länets nätverk för förebyggande arbete	12
Konferenser	13
Dags för barnen, akt 2	13
Fördjupningsdagar för lokala samordnare	13
Fördjupningsdag om alkohollagen	13
Alkohol- och drogutvecklingen, några länsindikatorer	14
Alkohol	14
Narkotika	15
Uppgifter från polisen	16
Drogvanor bland unga	16
Undersökningar bland vuxna	20
Avslutning	21
Litteratur och källor	22

Organisation

Från och med 2008 ändrades den nationella organisationen för det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Mobilisering mot narkotika och Alkoholkommittén, som under senaste året lett det alkohol- och drogförebyggande arbetet, lades ner. Istället inrättades ett särskilt sekretariat för frågorna på Socialdepartementet. Statens folkhälsoinstitut tog över de flesta förebyggande uppgifterna och blev samordnare för länssamordnarna.

Länsstyrelsen blev ny huvudman för länssamordnarna från och med 1 januari 2008. I länsstyrelsernas regleringsbrev framgår vad som ingår i länssamordnarens uppgifter.

Ur länsstyrelsernas regleringsbrev för 2008:

Länsstyrelserna ska genom en länssamordnarfunktion, på regional nivå, ansvara för att organisera och samordna arbetet för att:

- genomföra de nationella alkohol- och narkotikahandlingsplanerna samt arbetet för att nå målet för samhällets insatser inom tobaksområdet,*
- fungera som en länk mellan lokal, regional och nationell nivå,*
- fånga upp lokala och regionala behov av stöd och förmedla dem till regional respektive nationell nivå,*
- bidra till uppbyggnaden av en hållbar och effektiv länsstruktur för det alkohol-, narkotika- dopnings- och tobaksförebyggande arbetet, samt*
- vara pådrivande i utvecklings- och förändringsarbetet av det alkohol-, narkotika- dopnings- och tobaksförebyggande arbetet i kommuner och landsting. Detta ska nås genom kunskapsförmedling och handledning av beslutsfattare, nyckelpersoner och samrådsorgan i kommuner och landsting.*

Vidare ska länssamordnarfunktionen vid länsstyrelserna samverka med det civila samhället

Länssamordnarfunktionen ska inte arbeta med tillsyn, handläggning av utvecklingsmedel eller med vård- och behandlingsinsatser. Länsstyrelserna ska verka för att samarbetet mellan länssamordnarna och de som arbetar med metoden Ansvarsfull Alkoholservering underlättas. Länsstyrelserna ska beakta behovet av informations-, erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan länssamordnarfunktionerna, landstingen, kommunerna och det civila samhället och verka för ett gott samarbete. Länsstyrelserna ska samarbeta med FHI både när det gäller länssamordning och Ansvarsfull Alkoholservering.

Örebro län har haft samma länssamordnare sedan 2003. Länssamordnaren har under åren 2003-2005 varit placerad vid Kommunförbundet Örebro län, under 2006 vid Regionförbundet Örebro och under 2007 och halva 2008 på Örebro läns landsting. Från och med halvårsskiftet 2008 flyttades tjänsten permanent över till Länsstyrelsen Örebro län. I länet finns en länssamrådsgrupp för det alkohol- och drogförebyggande arbetet med representation från Örebro läns landsting, Regionförbundet Örebro, Polismyndigheten i Örebro län och Länsstyrelsen i Örebro.

Kommunerna

Örebro län har tolv kommuner och 277 515 invånare vid 2008 års slut. Nästan hälften, 130 000, av länsinvånarna bor i Örebro kommun. Kommun nummer två i ordningen, Karlskoga, har nästan 30 000 invånare medan den minsta, Ljusnarsberg har drygt 5 000. Det är givet att med så stora skillnader i befolkningsunderlag

måste också de ekonomiska möjligheterna och de valda strategierna för det alkohol- och drogförebyggande arbetet skilja sig åt. I norra länsdelen finns en alkohol- och drogsamordnare i folkhälsoteamet i Nora, som servar alla fyra kommuner i norr. Dessutom har Ljusnarsbergs och Hällefors chefer inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg ett kontaktmannaskap i frågan. Karlskoga, Askersund, Kumla och Örebro har under 2008 haft heltidsanställda alkohol- och

drogsamordnare. Degerfors samordnare har en deltidsanställning. Kumlas och Karlskogas samordnare arbetar på projektbasis med medel från länsstyrelsen. Lekebergs folkhälsopedagog är kontaktperson i alkohol- och drogfrågorna. Nästan alla kommuner har budget för arbetet, men den utgörs i många fall endast av det bidrag man får för ”Småkommunssatsningen”. Se vidare i tabellen nedan.

Organisationen av det alkohol- och drogförebyggande arbetet i kommunerna 2008

Kommun	Invånare	Samordnare/kontaktperson	Styrgrupp	Budget
Örebro	132 052	Ja, tillsvidareanställd 100%	Örebro förebyggande råd	Ja
Karlskoga	29 860	Ja, projektanställd 100%	Folkhälsonämnden för Karlskoga/Degerfors	Ja
Lindesberg	23 084	Del av gemensam samordnare norra länsdelen, tillsvidareanställd 100%	Länsdelsgemensam tjänstemannagrupp, samt lokalt BRÅ	
Kumla	20 085	Ja, projektanställd 100%	KSAU	Ja
Hallsberg	15 251	-	-	-
Askersund	11 396	Ja, tillsvidareanställd 100%	Politiker och chefstjänstemän	Ja
Nora	10 388	Del av gemensam samordnare norra länsdelen,	Länsdelsgemensam tjänstemannagrupp, samt lokalt välfärdsråd	
Degerfors	9 864	Ja, tillsvidareanställd, deltid	Folkhälsonämnden för Karlskoga/Degerfors	Ja
Hällefors	7 361	Del av gemensam samordnare norra länsdelen, särskild kontaktperson	Länsdelsgemensam tjänstemannagrupp, samt BRÅ	Ja
Lekeberg	7120	Kontaktperson	KSAU	Ja
Laxå	5 878	-	-	-
Ljusnarsberg	5 176	Del av gemensam samordnare norra länsdelen, särskild kontaktperson	Länsdelsgemensam tjänstemannagrupp, samt lokalt välfärdsråd	Ja

Skolan

Eftersom barn och unga är viktiga målgrupper i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet är också skolan en viktig arena. Örebro läns landsting har under flera år satsat särskilt på detta. Tre tjänster på Samhällsmedicinska enheten arbetar idag via ett folkhälsoavtal tillsammans med folkhälsostrateger, folkhälsopedagoger och drogsamordnare i kommunerna med utvecklingsfrågor i skolorna. Skolan i sig är en viktig skyddsfaktor på flera nivåer och kan på olika sätt arbeta så att risken ökar eller minskar för att ett barn/ungdom ska utveckla problembeteenden. Teamet på Samhällsmedicin arbetar speciellt med Statens folkhälsoinstituts metodpaket ”Skolan förebygger”, som utgår från fyra hörnstenar; skolans samarbete med föräldrar, arbetet i klassrummet, till exempel socialt emotionellt lärande, den pedagogiska delen och elevhälsan i ett utvecklat samarbete och en fritidsverksamhet med tydligt innehåll.

I Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings (CAN) riksundersökning av ungdomars drogvanor har frågor ställts sedan 1979 om ANT-undervisningen i skolan. Första året svarade 14 % av eleverna i 9:an att de inte fått någon sådan undervisning alls. 2008 var andelen cirka 50 %. En tredjedel uppgav att de fått några timmars undervisning. Från början på 80-talet har andelen som i skolan fått ANT-undervisning stadigt minskat. Det har länge sagts att traditionell ANT-undervisning inte har någon effekt på ungdomars beteende vad gäller tobak, alkohol och droger. Det har också varnats för vissa inslag i undervisningen som kan ha gett motsatt effekt, till exempel att undervisa om hur drogerna ser ut och hur de används. Likafullt åligger det skolan att informera eleverna

om olika beroendeframkallande medel och dess skadeverkningar.

Verksamheter inom länssamordningen 2008

Örebro län för en drogfri trafik

Örebro län för en drogfri trafik är ett samarbete mellan Vägverket, Länsstyrelsen, Landstinget, Regionförbundet (kommunerna i länet), Polisen och Kriminalvården. I den operativa driften av verksamheten ingår Polisen, speciellt utsedda och tränade socialarbetare i varje kommun, Landstingets Beroendecentrum och frivården. Största delen finansieras genom ordinarie budgetmedel.

Målet med satsningen är att minska rattonykterheten, skapa en säkrare trafik och ge en snabb och god vård till personer med missbruks- och beroendeproblem.

Arbetet går ut på att så fort som möjligt efter polisens gripande erbjuda och motivera personen till vårdkontakt och behandling.

Erbjudandet omfattar:

- information om behandlingsmöjligheter
- motiverande samtal (MI)
- provtagning, undersökning av lever, drog-screening m.m.
- återbesök inom tre veckor
- förmedling av kontakt med speciellt utvald socialsekreterare i hemkommunen

Örebro län för en drogfri trafik omfattar idag tre varianter av samma metod:

- erbjudande om vårdkontakt inom 24 timmar (Örebro län)

- erbjudande om vårdkontakt direkt vid ingripandet (Örebro kommun)
- erbjudande av vårdkontakt direkt vid ingripandet för personer som misstänks för ringa narkotikabrott (Örebro kommun)

Erbjudande om vårdkontakt inom 24 timmar

Erbjudandet ges i följande steg:

1. Polisen gör utandningsprover. Övriga provtagningar och förhör sker på polisstationen
2. Polisen frågar den misstänkte om han eller hon vill veta mer om vilka behandlingsmöjligheter som finns
3. Om den misstänkte tackar ja till erbjudandet, skickas fax till beroendecentrum
4. Beroendecentrum kallar till ett första motiverande samtal inom 24 timmar
5. Om personen är positiv till vidare behandling bokar Beroendecentrum ett möte med en speciellt utvald och tränad socialarbetare i personens hemkommun
6. Socialtjänsten erbjuder tre inledande samtal och tar därefter beslut om en mer långsiktig behandling ska erbjudas

Erbjudande om vårdkontakt direkt vid ingripandet

Den som grips för rattonykterhet är generellt sett mer motiverad att ta emot hjälp ju snabbare erbjudandet ges. I Örebro kommun tar polisen den rattonyktre direkt till Beroendecentrum för förhör och provtagning. I samband med detta erbjuds den rattonyktre vårdkontakt i följande steg:

1. I samband med förhör och provtagning frågar

polisen den misstänkte om han eller hon vill veta mer om vilka behandlingsmöjligheter som finns

2. Om den misstänkte tackar ja, kopplas personal från Beroendecentrum in och genomför motiverande samtal, MI, i direkt anslutning till polisens förhör (som sker i Beroendecentrums lokaler). Tillgänglighet för motiverande samtal, MI, finns på dygnets alla timmar alla dagar i veckan
3. När samtalet leder fram till att den enskilde behöver eller efterfrågar en långsiktig behandling, kontaktar Beroendecentrum en speciellt utvald och tränad socialarbetare i personens hemkommun.

Erbjudande om vårdkontakt direkt vid ingripandet för personer som misstänks för ringa narkotikabrott

Från den 1 maj 2008 erbjuds även den som misstänks för ringa narkotikabrott, ofta eget bruk, en vårdkontakt på samma sätt som när det gäller rattonyktra i Örebro kommun. Brottet behöver inte vara trafikrelaterat. Tillvägagångssättet är som ovan men kompletteras med att den enskilde, om han eller hon är upp till 18 år kan kontakta en speciell ungdomshandläggare i kommunen. Ungdomar och unga vuxna har också möjlighet att söka stöd i motiveringsarbetet från Unga KRIS, Kriminellas revansch i samhället.

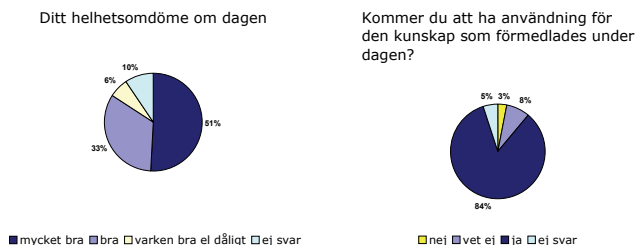
Under 2009 är förhoppningen att modellen som tillämpas i Örebro kommun ska spridas till samtliga kommuner i länet. Polisen kommer att föra den misstänkte till närmast lämpliga vårdinrättning för förhör och provtagning.

Utvärdering och uppföljning

Sedan starten i april 2006 har en utvärderare följt utvecklingen. En fördjupad studie är under planering.

Konferens

I december genomfördes en inspirationsdag med drygt 100 deltagare med Vägverket som huvudsponsor. Syftet var att presentera hela verksamheten för alla inblandade inom de olika myndigheterna/organisationerna. Andra var också välkomna. Det här omdömet gav deltagarna konferensen:

Små kommuners förebyggande arbete mot narkotika och alkoholskador

Småkommunsarbetet är ett utvecklingsarbete som syftar till att förstärka det förebyggande arbetet på de små kommunernas villkor. Mindre kommuner har inte den stora kommunens resurser, vare sig vad gäller specialiserad personal eller medel för utvecklingsarbete. Landets största kommuner ingår i många olika nätverk och utvecklingsarbeten, har ofta miljoner till förfogande för att pröva

olika modeller och för utvärdering. De små kommunernas erfarenheter är inte lika ofta föremål för utvärderingar eller rapportskrivningar. Inte heller känner de alltid igen sig i de erfarenheter som de stora kommunerna beskriver. Mediankommunen i Sverige har strax över 15 000 invånare, enligt SCB. Antalet kommuner som kan ha nytta av våra kommuners erfarenheter inom alkohol- och drogforebyggarområdet är således betydande. Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika initierade utvecklingsarbetet ”Små kommuners förebyggande arbete mot alkoholskador och narkotika”, och ställde bl a följande krav för deltagande:

- Att man utvecklar strukturen för arbetet, dvs utser en person som skall driva arbetet och en styrgrupp.
- Att kommunpolitiker deltar i utbildning om hur missbruk och skador kan förebyggas och vilka metoder som har visat sig vara effektiva.
- Att man kartlägger situationen dels när det gäller tillgång på alkohol och narkotika, dels vad gäller hur efterfrågan ser ut både bland unga och vuxna.
- Att man utarbetar en genomförandeplan som dels beskriver hur kommunens insatser för att begränsa tillgången på alkohol och narkotika skall förstärkas, dels hur kommunen avser att systematiskt arbeta med att utveckla olika former av föräldrastödsinsatser.
- Att man i de kommuner som inte har en kommunal samordnare utser en person som får ett tydligt mandat att driva detta utvecklingsarbete på uppdrag av kommunens styrgrupp.

Erbjudandet riktade sig till de mindre kommunerna i Värmlands och Örebro län, det vill säga samtliga utom Karlstad och Örebro. I Värmland accepterade tolv och i Örebro län nio kommuner. År 2008 var år två i en fyraårig satsning.

Tillgänglighetsbegränsning och föräldrastöd

Kommunerna måste genomföra insatser inom områdena tillgänglighetsbegränsning och föräldrastöd. Vad gäller tillgänglighetsbegränsningen arbetar man i de flesta kommunerna tillsammans med polisen med den så kallade Kronobergsmodellen. Gemensamma planeringar görs särskilt inför riskhelger, skolavslutningar och liknande. Insatserna stöds av mediakampanjer som består av affischer, små trycksaker att dela ut och pressmeddelanden som berättar om insatserna. Målgrupperna för mediakampanjerna är dels unga vuxna (som vi inte vill ska langa) och dels föräldrar. Alla kommuner är också i full färd med att implementera metoden ”Ansvarsfull alkoholservering”.

Inom föräldrastödsområdet satsar de flesta på Örebro Preventions Program, som i och för sig också är en metod för tillgänglighetsbegränsning. I några kommuner har man gjort en inventering av föräldrastödsarbetet för att få en gemensam karta att utgå ifrån i det fortsatta arbetet. En kommun tog reda på vad föräldrarna ville genom en webbenkät och kallade därefter till stormöte. Flera kommuner har valt att arbeta med ICDP¹, men manualbaserade metoder som COPE, Föräldrastegen, Nya steg och Familjeverkstan är också väl spridda i länet.

I Degerfors kommun har man bland annat bestämt sig för att förändra skolans och förskolans föräldramöten. För att skoja med alla förkortningar inom området kallar man sin modell för QPM (Quality Parenting Meeting).

Man arbetar för att mötena ska byggas upp enligt ICDP:s grundstenar:

- **Den emotionella dialogen** - föräldrarna blir sedda, de är viktiga på mötet och de har en viktig roll i barnens liv.
- **Den meningsskapande dialogen** - att det är viktigt att man samverkar med varandra för barnens bästa.
- **Den reglerande dialogen** - frågeställningen är utifrån det som är aktuellt just nu och har mening, substans och eftertanke.

Styrgrupp

En särskild styrgrupp finns för Småkommunsarbetet. Under 2008 bestod den av de två länssamordnarna, en kommunrepresentant från vardera länet, utvärderaren samt representant från Statens Folkhälsoinstituts avdelning för drogprevention. Fyra träffar hölls under året för att stämma av arbetet i de båda länen. Fr o m 2009 kommer styrgruppen att utökas med representant från polisen i vardera länet samt ytterligare en representant från Statens folkhälsoinstituts avdelning för barn och ungas hälsa.

Erfarenhetsutbyte/fortbildning

Samordnarna i deltagande kommuner har mötts vid ett antal tillfällen under året. En tvådagars samordnarträff genomfördes under våren för att byta erfarenheter inom utvecklingsområdena tillgångsbegränsning och föräldrastöd. Martin

¹ International Child Development Program

Forster föreläste om föräldrastöd, med lite extra fokus på metoden Familjeverkstan. Dag två var en fördjupning på tidigare PR dagar där Ted Bergdahl, journalist, ledde arbetet om hur kommunerna kan vassa sig i mediearbetet. Teori varvades med praktiska övningar.

Under hösten träffades samordnarna i Lungsund för att stämma av verksamheten utifrån genomförandeplanerna samt diskutera hur mediearbetet skulle fortsätta.

Nätverk mellan kommuner och länen

Kommunerna ordnar själva nätverksträffar. T ex har kommunerna i västra och norra Örebro län och östra Värmland genomfört en tvådagarskonferens tillsammans på temat illegal alkohol. Första dagen var en samverkansdag i arbetet mot illegal vidareförsäljning av alkohol till ungdomar, där goda exempel lyftes fram. Dag två handlade om myndigheters samverkan mot illegal alkohol. På denna dag medverkade länsstyrelse, skattemyndighet, åklagare, arbetsförmedling, kronofogde, tull, försäkringskassa, CSN, polis och socialtjänst för att diskutera hur samverkan kan ske när det gäller illegal alkoholförsäljning. Ett antal uppföljningsträffar på temat har genomförts under året.

Loka-dagar

Lokadagarna i oktober har kommit att bli centrala i satsningen. Det var här allt började 2005 med att man upptäckte att det fanns mycket att vinna på att samverka med andra kommuner där man kunde känna igen varandras förutsättningar. Varje år sedan start har Lokadagarna genomförts under två dagar i början av oktober. 2008 utökades

den tidigare målgruppen som varit politiker/ordförande i styrgrupp, samordnare/kontaktperson för alkohol- och drogfrågor samt en polis per kommun med ytterligare en person från skolledningen i kommunerna. Ulrik Lindgren, politiskt sakkunnig på Socialdepartementet, inledde dagarna med att informera om det fortsatta förebyggande arbetet på nationell nivå. På eftermiddagen var det seminarier för de olika professionerna. Skolledarna leddes av Lars Erikson, Örebro universitet, där temat var föräldrakontakter. Dag två inleddes med en föredragning av länssamordnarna om vad som hänt i Småkommunsatsningen och styrgruppen för mediarbetet informerade om mediainsatserna under året. Berth Danermark från Örebro universitet föreläste om samverkan över myndighets- och organisationsgränser. Nils Stenström från Statens folkhälsoinstitut redogjorde för narkotikasituationen i dag och kunskapsläget om narkotikaförebyggande insatser. Dagarna avslutades med att kommunerna och polisen planerade fortsatta insatser inom utvecklingsområdena.

Ur utvärderingen:

"Dessa träffar är ovärderliga i avseende på samverkan, erfarenhetsutbyten samt goda exempel."

"Dessa träffar är ett bra kitt mellan alla. Oerhört värdefullt."

"Konferensen var väl värd tiden och gav mig mycket inspiration inför höstens arbete. Tack."

Mediainsatser

I december 2006 genomfördes en dag för samordnare/kontaktpersoner, informationsansvariga i kommunerna

och några politiker på temat PR-arbete, där PR-byrån Westander och Ted Bergdahl, journalist, medverkade. Syftet var att kommunerna skulle börja fundera på att använda mediaplaner som ett verktyg för att begränsa tillgängligheten av alkohol. I maj 2007 genomfördes uppföljningsdag ett om mediearbetet. Då bildades en styrgrupp för mediainsatserna med deltagare från både Örebro län och Värmland med syfte att ta fram en mediebank, som kunde användas i arbetet med olika målgrupper. Ett kampanjmaterial har arbetats fram tillsammans med en reklambyrå och gymnasieskolor. Det består av en logga, affischer, berättelser och en folder till föräldrar. En kommunikationsplan har gjorts utifrån det. Det första som genomfördes gemensamt var en stor affischkampanj i både Värmland och Örebro i samband med skolavslutningen 2008. Efter genomförd kampanj och uppföljningsträff bildades en ny styrgrupp för de fortsatta mediainsatserna inom småkommunsatsningen. Alla kommuner har reserverat medel i sina genomförandeplaner för att möjliggöra denna gemensamma satsning.

Kommunbesök

Ett flertal av de lokala styrgrupperna har besökts under 2008. I de fall man velat ha utbildning har sådan erbjudits med följande innehåll: Vad säger forskningen, aktuell nulägesbild av alkohol- och drogproblematiken, aktuellt från nationell och regional nivå, avstämning av arbetet med genomförandeplanerna. Ett viktigt syfte med styrgruppsbesöken har också varit att samtala om styrgruppens vikt och funktion i arbetet. Andra syften med kommunbesök har varit att delta på den lokala arbetsgruppens möte, lokala evenemang eller handledning.

Ansvarsfull alkoholservering

1995 kom ny alkohollag som innebar att ansvaret för utredning och tillsyn av serveringstillstånd överfördes från länsstyrelserna till kommunerna. Det blev också tillåtet för andra partihandlare att sälja alkoholdrycker direkt till krogarna. Sedan 1995 har antalet krogar med serveringstillstånd fyrdubblats. 1977 var restaurangserveringens andel av den totala alkoholförsäljningen fem procent, 1999 hade den ökat till 21 procent medan den år 2006 låg på 15 procent av den totala försäljningen. Alltjämt är det starköl som främst dricks på krogen, även om dess andel minskat något från toppnoteringen i mitten på 1990-talet då nästan hälften av all försold starköl såldes på restaurang.

Det är således en betydande andel av den alkohol som dricks i Sverige idag som dricks i offentlig miljö. Enligt alkohollagen ska alkohol serveras ”med återhållsamhet och får inte föranleda olägenheter i fråga om ordning och nykterhet” (6 kap § 2). Det är inte tillåtet att servera den som redan är märkbart

Vet du hur lätt tonåringar får tag i sprit?

Skolavslutningar är blöta tillställningar för många ungdomar. Unika och alkohol är en riskabel kombination. Alkohol ökar risken för oönskade sexuella kontakter, misshandel, narkotikadebut och framtida beroende. Att minska tillgången på alkohol för ungdomar, och att skjuta upp alkoholdebuten, är viktiga delar av det brottsförebyggande och hälsofrämjande arbetet.

Stoppa langningen är ett samarbete mellan 24 kommuners samordnare för det alkohol- och drogförebyggande arbetet i Värmland och Örebro län.

Vi vuxna har ett ansvar att skydda unga från alkohol. Vad gör du?

Deltagande kommuner i Värmland: Arvika, Eda, Filipstad, Forshaga, Grums, Hagfors, Hammarby, Kils, Kristinehamn, Munkfors, Storfors, Sunne, Säffle, Tanå och Älvdal.

Deltagande kommuner i Örebro: Åkersnäs, Degerfors, Hällefors, Lakeberg, Lindesberg, Ljusnarsberg, Karlskoga, Kumla och Nora

www.STOPPA.LANGNINGEN.info
Att köpa ut sprit till en vän kan skapa mer sorg än glädje

www.STOPPA.LANGNINGEN.info
Att köpa ut sprit till en vän kan skapa mer sorg än glädje

påverkad av alkohol och det ska råda ordning och nykterhet på serveringsstället (3 kap § 8 och 3 kap § 4). Det är heller inte tillåtet att servera alkohol till någon som är yngre än 18 år och det är den som serverar som ska förvissa sig om att den som ska dricka har uppnått den ålder som krävs (3 kap § 8).

Projektet ”Ansvarsfull alkoholservering” drivs av länsstyrelsen i Örebro län tillsammans med polisen och länets kommuner. Projektet syftar ytterst till att få ned det alkoholrelaterade våldet. Det ska ske genom att man med hjälp av utbildning, dialog och tillsyn av restaurangerna ska minska och helst få bort servering av alkohol till underåriga och till dem som redan druckit för mycket. Sedan 2006 görs regelbundna mätningar på restaurangernas benägenhet att servera alkohol åt redan berusade och åt ungdomar utan att begära legitimation. Berusningsstudien görs av två skådespelare, där den ene spelar kraftigt berusad och den andre uppmärksammar omgivningen. Den som spelar berusad beställer en stor starköl. I ungdomsstudien uppträder två 18-åringar tillsammans och försöker beställa en stor starköl utan att uppvisa legitimation. Båda studierna genomfördes under sommaren år 2006 och 2007.

Resultat ungdomsstudien Örebro län:

År	Besökta krogar (utan vakt)	Andel i procent som blev serverade
2006	29	45 %
2007	30	20 %

Resultat berusningsstudien Örebro län:

År	Besökta krogar	Andel i procent som blev serverade
2006	15	44 %
2007	14	57 %

I Örebro kommuns utvecklingsarbete ”Klarspråk” som också har som syfte att minska berusningsgraden på restaurang och därigenom misshandelsfallen samt minska serveringen åt underåriga, har liknande studier gjorts.

Resultat ungdomsstudien Örebro kommun:

År	Besökta krogar	Andel i procent som blev serverade
2006	39	20 %
2007	46	13 %
2008	41	0%

Resultat berusningsstudien Örebro kommun:

År	Besökta krogar	Andel i procent som blev serverade
2006	12 (nöjeskrogar)	75%
2008	12 (nöjeskrogar)	8 %

Länets nätverk för förebyggande arbete

Ett särskilt nätverk för alkoholhandläggare och drogsamordnare har funnits några år. Det har träffats ca två gånger per termin. Nätverksmötena har använts till stor del för att diskutera utvecklingen av metoden Ansvarsfull alkoholservering i länet och Klarspråk (Örebro kommuns variant) samt andra åtgärder inom området tillgångsbegränsning. Detta nätverk har utökats med representanter från närpolisen och länsstyrelsens alkoholhandläggare och utgör nu referensgrupp för Ansvarsfull alkoholservering.

I maj gjorde alkoholhandläggarna och några drogsamordnare en studieresa till Bryssel i syfte att öka kunskaperna om svensk alkoholpolitik och EU. I Bryssel träffade gruppen företrädare för Central Sweden, Borealis (nätverk för Systembolaget i Sverige, Vinmonopolet i Norge och Alko i Finland),

Anna Hedh (S) EU-parlamentariker som fått pris för sitt arbete mot alkoholskador, Sveriges kommuner och landstings Brysselkontor, Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen samt Euro Care som är ett samarbetsorgan mellan 56 olika medlemsorganisationer från 26 länder. Svenska medlemmar är IOGT-NTO, CAN och MHF. En mer detaljerad reseberättelse finns hos länssamordnaren.

De lokala alkohol- och drogsamordnarna bildar ett särskilt nätverk som har träffats sedan 2003. Nätverket träffas ungefär varannan månad: Förutom erfarenhetsutbyte har särskilda teman avhandlats med speciellt inbjudna inledare: Unga tjejer, Begreppet evidens, Skolan förebygger, Policyarbete, Tobaksförebyggande arbete (ett nytt uppdrag) samt Dövas och hörselskadades alkohol- och drogvanor.

I norra länsdelen finns "Åtgärdskedjan" ett nätverk för hela kedjan från det förebyggande till den slutna institutionen. Kommunernas socialtjänst, polisen, Statens institutionsstyrelse, landstingets Beroendecentrum och länssamordnaren finns representerad. Syftet är att förbättra samverkan mellan de olika nivåerna och se till att alla har adekvat information om vad som händer inom området. 2009 firas 10-årsjubileum.

Konferenser

Dags för barnen, akt 2

I januari anordnade länssamordnaren tillsammans med Örebro kommun och Regionförbundet Örebro en fortsättningskonferens på "Dags för barnen" för alla som i sin verksamhet möter föräldrar och/eller barn. Starten var enmansföreläsningen "Inte mer än fullt, tack" av och med Benny Haag. Därefter kunde deltagarna välja mellan sex olika seminarier.

Konferensen hade 160 deltagare och var mycket uppskattad.

Fördjupningsdagar för lokala samordnare

I oktober anordnade länssamordnarna i Värmland, Västmanland, Uppsala län, Gävleborg, Södermanland, Dalarna och Örebro län gemensamma "Fördjupningsdagar för lokala samordnare" med cirka 60 deltagare.

Klipp från utvärderingen:

"Alla delar har varit givande. Bra mix mellan inslag om yrkesrollen och mer övergripande spörsmål (forskning, genus, implementering). Bra med aktuellt från FHI."

"Alltihop, suveränt bra föreläsare."

"Genomgående väldigt bra, framförallt begreppsdefinitioner, en hel del styrka tar jag med mig hem."

"Alla föreläsningar har gett något, träffa varandra och få inspiration och kraft, mod och nya tag då det är mycket tufft att ge, inspirera andra i jobbet. Bra att få veta vad som är på gång nationellt."

Fördjupningsdag om alkohollagen

I december anordnades en fördjupningsdag för förtroendevalda om alkohollagen. Ett syfte med dagen var att länets politiker skulle få tillfälle att få kännedom om och diskutera gemensamma angelägenheter när det gäller serveringstillstånd – både den praktiska handläggningen och de riktlinjer som styr. Ett annat syfte var att ge utrymme för erfarenhetsutbyte mellan kommunerna. Just vikten av erfarenhetsutbyte mellan kommunerna emellan poängterades särskilt i utvärderingen.

Alkohol- och drogutvecklingen, några länsindikatorer

Det finns flera viktiga indikatorer att följa inom alkohol- och drogområdet. Utvecklingen bland unga är central, men det är också av stor betydelse att följa t ex den totala alkoholkonsumtionen/försäljningen, alkohol- och drogrelaterad dödlighet samt brottstatistik. En hel del av de uppgifter som behövs lokalt/regionalt måste tas fram via lokala undersökningar, andra kan hämtas via den offentliga statistiken.

Alkohol

Diagram 1 visar på den förändring som skett av alkoholvanorna i Sverige. Från att nästan uteslutande ha druckit sprit under efterkrigstiden har svensken numera alltmer gått över till vin och öl. Den visar också tydligt den ”puckel” i alkoholkonsumtionskurvan som utgjordes av mellanölet. Vad man också kan se är att den alkohol som säljs via Systembolaget och restauranger är idag av nästan lika stor omfattning som under mellanölstiden. Diagram 2 visar också den mängd illegal alkohol som konsumeras enligt de mätningar som gjorts genom åren.

Diagram 1

Alkoholförsäljningen 1946-2007. Liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

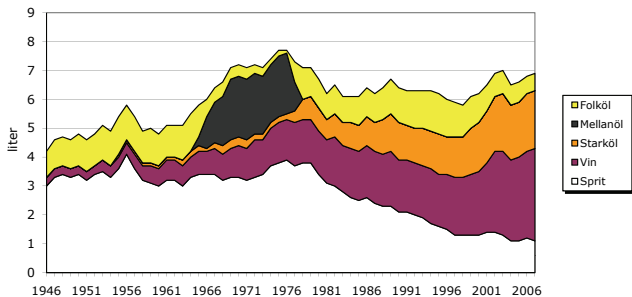
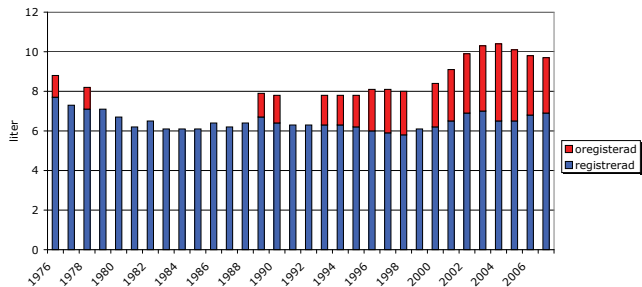

Diagram 2

Alkoholkonsumtionen 1976-2007, registrerad och oregistrerad* försäljning. Liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

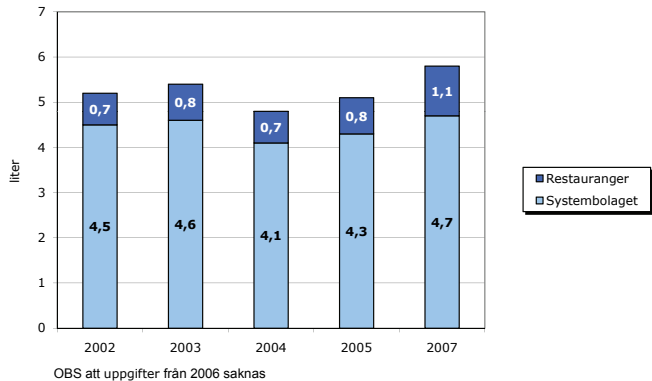

* t ex legalt införskaffad i utlandet, hemtillverkad eller illegalt anskaffad t ex smugglad, hembränd

De senaste länsvisa försäljningssiffrorna, som omfattar både Systembolag och servering, är från 2007. Om länet följer resten av landet vad gäller oregistrerad konsumtion bör ca ett par liter läggas till utöver den registrerade för att få ett sant värde.

Diagram 3

Alkoholförsäljning i Örebro län 2002-2007. Liter 100% alkohol per invånare 15 år och äldre.

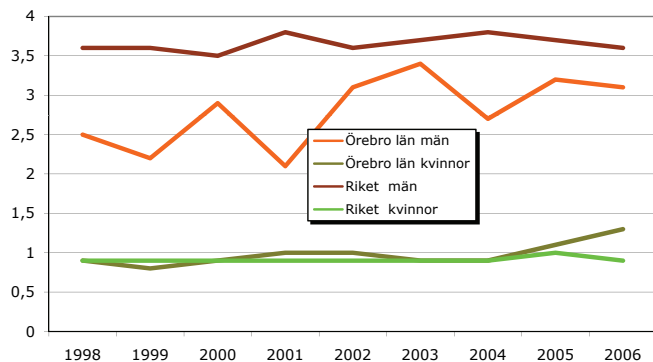

Mängden konsumerad alkohol i en befolkning avgör storleken på de alkoholrelaterade problemen, enligt den så kallade totalkonsumtionsmodellen som

svensk alkoholpolitik bygger på. Fram till slutet av 70-talet fanns också en överensstämmelse mellan konsumtion och dödlighet. Så hög som den alkoholrelaterade dödligheten var under mellanölstiden har den inte varit vare sig tidigare eller senare i modern tid. Under 80-talet och framåt har faktiskt alkoholrelaterad dödlighet minskat, eller åtminstone inte ökat, trots att alkoholkonsumtionen ökat kraftigt sedan slutet av 90-talet. Enligt Socialstyrelsen skulle detta bli kunna bero på en förskjutning av konsumtionen från sprit till vin och öl. Diagram 4 visar på dödligheten i både riket och länet. I länet kan en ökning ses under 2000-talet både för män och kvinnor.

Diagram 4

Alkoholrelaterad dödlighet i Örebro län och riket, 1997-2006, per 10 000 invånare

Narkotika

I Sverige är all hantering av narkotika förbjudet om det inte handlar om hantering för medicinskt bruk. Narkotika är sådana preparat som dels omfattas av FN:s narkotikakonventioner och dels upptas i Läkemedelsverkets förteckning över narkotika.

I Örebro län har inga undersökningar gjorts om den vuxna befolkningens narkotikavanor. Däremot finns uppgifter om ungdomars erfarenhet som redovisas längre fram i rapporten. Det som här redovisas är narkotikarelaterad sjuklighet och dödlighet. I förhållande till alkohol är det relativt få personer som missbrukar narkotika. För att få hanterbara och jämförbara siffror är det därför lämpligt att slå samman flera år och räkna antal per invånare. De nästföljande diagrammen (5, 6) visar att Örebro län ligger förhållandevis högt vad gäller den narkotikarelaterade sjukligheten, eller rättare sagt andel vårdade med narkotikarelaterad diagnos, men lägre vad gäller dödlighet.

Diagram 5

Vårdade för narkotikarelaterade orsaker. Antal per 10 000 invånare i 5 årsmedeltal.

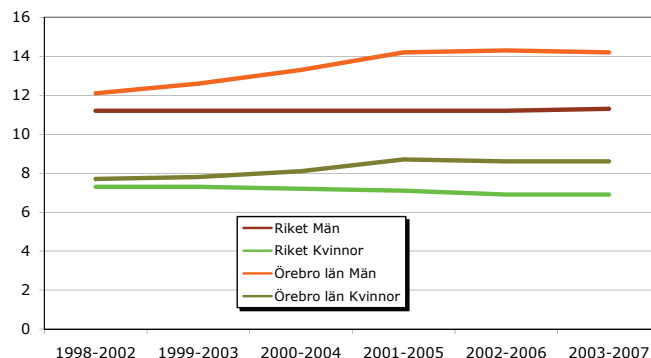
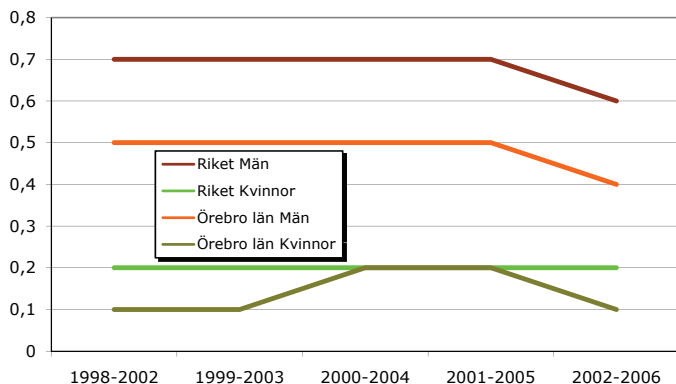

Diagram 6

Narkotikarelaterad dödlighet. Antal per 10 000 invånare i 5 års medeltal

Uppgifter från polisen

Polisens statistik visar upptäckta och/eller anmälda brott, inte den faktiska brottsligheten. Till exempel är inte antalet upptäckta drograttfyllerifall det rätta måttet på hur många som kör bil påverkade av droger. I Sverige totalt anmäldes 133 drograttfyllor per 100 000 invånare mot 221 i Örebro län 2008, nästan 100 fler i länet alltså. Slutsatsen lutar åt att Örebropolis är bättre än genomsnittet på att upptäcka drograttfyllor än att en högre andel av länsborna skulle köra omkring drograttfulla. Enligt Brottsförebyggande rådet (Tove Sporre) gjordes förra året ca 12 500 rattfyllerikörningar om dagen i Sverige. Samma källa uppger också att rattfylleribrotten ökade med 69 procent under 2000-talet.

I Kronobergs län har misshandelsfallen utomhus minskat med 17 procent sedan polisen specialsatsat på att få ned alkoholtillgången bland ungdomar. Eftersom det i vårt län också görs satsningar inom

detta område (se ovan under ”Små kommuner...”) är det särskilt intressant att följa utvecklingen av detta. Än kan ingen förändring ses på länsnivå.

Alkohol- och narkotikarelaterad statistik för Örebro län (antal anmälda brott)

	2006	2007	2008
Misshandel utomhus, man och kvinna, 15 år och äldre	1088	1103	1092
Narkotikastrafflagen, överlåtelse	135	125	625 ²
Narkotikastrafflagen, innehav + bruk	2553	2632	2730
Drograttfylleri	618	627	610
Rattfylleri	502	474	592
Brott mot alkohollagen	452	390	319

Drogvanor bland unga

Barn och ungdomar är en prioriterad grupp i det alkohol- och drogförebyggande arbetet. I flera av länets kommuner satsas en hel del på föräldrastöd, metoder i skolan som påverkar elevernas benägenhet att dricka alkohol, röka/snusa eller prova narkotika mm. Polisen gör också tillsammans med kommuner särskilda satsningar gentemot ungdomar och alkohol. Dessutom har polisen i Örebro län ett ständigt högprioriterat arbete mot narkotika.

Från och med år 2005 gör Samhällsmedicinska enheten vid Örebro läns landsting undersökningar vartannat år bland länets alla elever i skolår 7, 9 och andra årskursen på gymnasiet, Liv & hälsa ung. Innan dess gjordes drogvaneundersökningar bland elever i skolår 9.

En hel del av frågorna i Liv & hälsa ung berör drogvanor: tobak, alkohol, narkotika, sniffning och i viss mån dopningsmedel. Senaste resultaten är från 2007. En ny undersökning görs våren 2009.

² Förutom en viss allmän ökning av överlåtelsebrott främst i Örebro, består ökningen av att det södra närpolisområdet genom ett systematiskt utredningsarbete åstadkommit ett stort antal anmälningar avseende överlåtelse. Det handlar om relativt få ärenden där en eller några få personer misstänktes och i många fall också lagfördes för ett stort antal brott, dvs att samma person sålt små mängder narkotika många gånger till många personer.

I denna rapport redovisas ett urval från senaste undersökningen. Centralförbundet för alkohol- och narkotika-upplysning, CAN, gör riksrepresentativa undersökningar av ungdomars drogvanor. Resultaten därifrån går i många fall att jämföra med resultaten från Liv&hälsa ung. CAN gör också ESPAD³ - undersökningen, om 16-åriga skolelevs drogvanor i 35 länder. CAN sammanfattar resultaten så här:

En jämförelse mellan 16-åriga elevers drogvanor i 35 europeiska länder visar att svenska elever:

- röker mindre än genomsnittet
- dricker alkohol relativt mycket när de dricker
- är berusade mindre ofta än genomsnittet
- ligger långt ner på listan när det gäller narkotikaerfarenhet

Tobak

15-åringarna i Örebro län röker i allt mindre utsträckning medan en ökning kan ses av andelen rökande pojkar i 2:an på gymnasiet. Andelen rökande flickor i samma ålder har inte förändrats nämnvärt mellan mätillfällena 2005 och 2007. Mätningar på riksnivå, som görs av CAN, visar att trenden med allt färre rökare bland ungdomar i 9:an och 2:an på gymnasiet har avstannat eller vänt. De undersökningarna visar också att cirka 50 procent av pojkarna och 40 procent av flickorna i 9:an uppger att de själva köper sina cigaretter, trots att det varit förbjudet att sälja tobaksvaror till personer under 18 år sedan 1997.

Alkohol

Andel eleverna i 9:an som **inte** dricker alkohol har

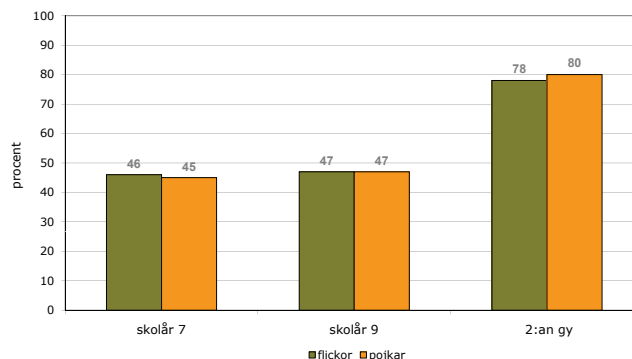
ökat under de senaste åren. Bland vuxna finns en rakt motsatt trend. Alkoholkonsumtionen har ökat kraftigt. Sist detta hände, under mellanölstiden, ökade andelen alkoholkonsumenter bland 15-åringarna också kraftigt.

Det är lika stor andel flickor som pojkar som dricker. Detta oavsett om de går i 9:an eller 2:an på gymnasiet. Men det är betydligt fler gymnasieelever än 9:or som är alkoholkonsumenter. Det framgår tydligt av diagram 7. En annan intressant iakttagelse som kan göras är att antalet alkoholkonsumenter i skolor 7 och 9 inte skiljer sig inte nämnvärt, vilket kan ge en indikation på att förebyggande program som t ex ÖPP bör starta tidigare än i skolor 7.

Pojkar dricker dock mer än flickor. Enligt CAN:s senaste riksundersökning dricker pojkarna i 9:an en mängd alkohol som motsvarar cirka 3,2 liter och flickorna drygt 2,5 liter ren alkohol per år. Det är lite mer än året dessförinnan. För eleverna i 2:an på gymnasiet är det nästan den dubbla kvantiteten som gäller, 6,9 liter för pojkar och 4 liter för flickorna. Det är något mindre än vid förra mätillfället.

Diagram 7

Andel alkoholkonsumenter bland elever i Örebro län 2007

³ European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs

Langning

Det vanligaste sättet för ungdomar under 20 år att få tag på alkoholdrycker är via äldre kompisar eller syskon. Det har inte förändrats under de år som undersökningar av ungdomars drogvanor har gjorts i Sverige. Den näst vanligaste vägen, enligt CAN:s undersökningar var att antingen föräldrarna förser sina barn med alkohol eller att ”annan vuxen” köper ut. I länets undersökning är frågorna ställda på annat sätt. Eleverna tillfrågas om hur de får tag på starköl, vin och/eller sprit. Här är det också vanligast med kamrater, medan föräldrar kommer på andra plats! Se diagram 8 och 9. Vad beträffar föräldralangningen har den inte förändrats nämnvärt mellan undersökningstillfällena. Kamratlangningen har ökat något.

Diagram 8

Andel elever i skolår 9 och 2:an på gymnasiet som uppger att de får alkohol av sina föräldrar 2005 och 2007

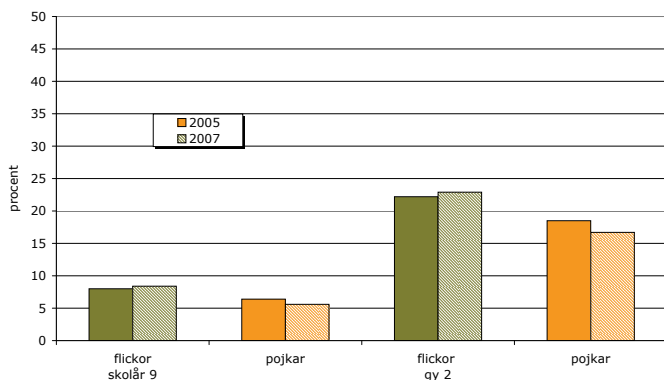
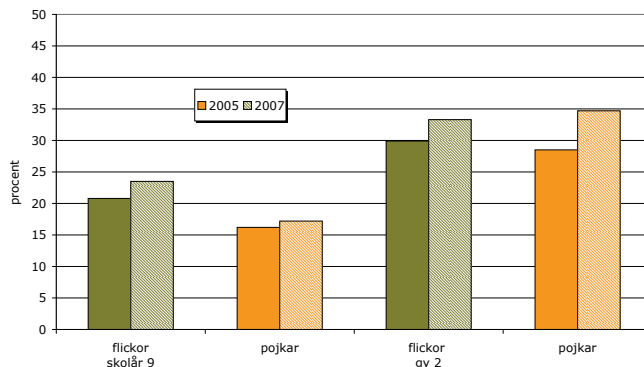

Diagram 9

Andel elever i skolår 9 och 2:an på gymnasiet som uppger att kamrater eller kamraters syskon langar alkohol till dem, 2005 och 2007

De senaste åren har det blivit allt vanligare med vidareförsäljning, langning, av alkoholdrycker privatinförda från utlandet. I Liv & hälsa ung 2007 lades det därför till en fråga om man köpt alkohol från någon som fört in den från utlandet. En betydande del av ungdomarna i 2:an på gymnasiet skaffar sin alkohol den vägen, av pojkarna hela 44 %. Jämförelsevis var det 30 % av flickorna och 25 % av pojkarna i 9:an i CAN:s riksundersökning som uppgav att de under det senaste året druckit ”smuggelsprit”. 49 % av pojkarna och 42 % av flickorna i 2:an på gymnasiet uppgav i samma undersökning att de en eller flera gånger druckit ”smuggelsprit”.

Både att minska ”föräldralangningen” och langning av privatinförd alkohol är insatser som prioriteras högt i det alkohol- och drogförebyggande arbetet.

Riskkonsumtion

Riskkonsumtion av alkohol beräknas utifrån om hur ofta och hur mycket man dricker vid varje tillfälle samt hur ofta man dricker en större mängd. Riskfyllda alkoholvanor i ungdomsåren innebär inte bara att kroppen utsätts för påfrestningar. Risken är också stor att man råkar ut för andra tråkigheter. I Örebro län fördubblas andelen riskkonsumenter mellan skolår 9 och 2:an på gymnasiet. Anmärkningsvärt är att andelen flickor som dricker på ett riskfyllt sätt är högre än andelen pojkar i gymnasiet. Tendensen är svagt ökande bland eleverna i 2:an medan den inte har förändrats nämnvärt för eleverna i 9:an.

I CAN:s undersökning beräknas riskkonsumtion på ett annat sätt: hur ofta man dricker sig berusad. Andelen flickor i 9:an som dricker sig berusad någon eller flera gånger i månaden var vid senaste undersökningen 24 % och bland pojkarna var det 23 %. Bland eleverna i gymnasiets andra årskurs var det 53 % av pojkarna och 44 % av flickorna som uppgav att de drack motsvarande en hel flaska vin vid samma tillfälle minst någon gång i månaden.

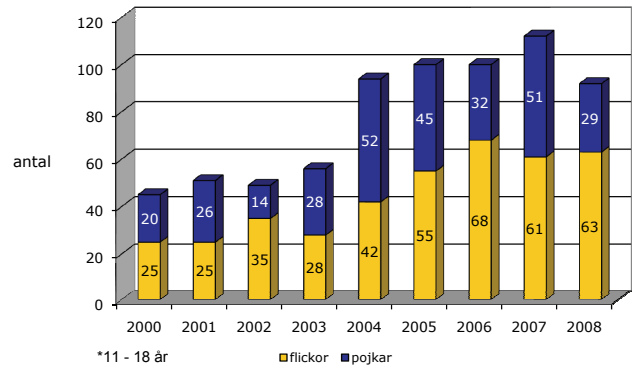
Det är inte ovanligt att eleverna råkar illa ut i samband med att de dricker. En tredjedel av flickorna och en något lägre andel av pojkarna i 2:an på gymnasiet uppger att de råkat ut för något. I CAN:s undersökning är frågan mer differentierad. Bland gymnasieeleverna på riksnivå är det vanligast att man råkat ut för någon form av relationsproblem, råkat i gräl t ex, eller att man haft bort eller sönder saker. En fjärdedel av dem har skadats på något sätt och 14 % av pojkarna och 17 % av flickorna har haft oönskat sex. Hela 27 % av pojkarna och 14 av flickorna har bråkat eller slagits.

Antalet inläggningar för alkoholförgiftade

ungdomar är också en indikator på hur pass omfattande alkoholvanorna är bland de unga. Om alkoholförgiftningarna ökar samtidigt som andelen ungdomar som dricker minskar har vi en indikator på en polarisering i ungdomsgruppen – en stor grupp som ännu inte debuterat och en liten grupp som dricker måttlöst. Sedan år 2000 har det varje år, utom ett, varit fler flickor än pojkar som behövt sjukhusvård på grund av alkoholförgiftning.

Diagram 10

Antal fall av alkoholförgiftade ungdomar* 2000 - 2008. Örebro län

Narkotika

Cannabis, eller hasch, är den vanligaste narkotikan bland eleverna i 9:an. Enligt CAN:s undersökningar är andelen elever som använt någon annan drog mellan noll och en procent. I Örebro län uppgav fem procent av flickorna och åtta av pojkarna att de provat hasch minst en gång. På riksnivå uppger också 5 % av flickorna och 7 % av pojkarna att de provat. I 2:an på gymnasiet har 10 % av flickorna och 15 av pojkarna i Örebro län provat, medan det på

riksnivå är 15 % av flickorna och 17 % av pojkarna som provat.

Dopning

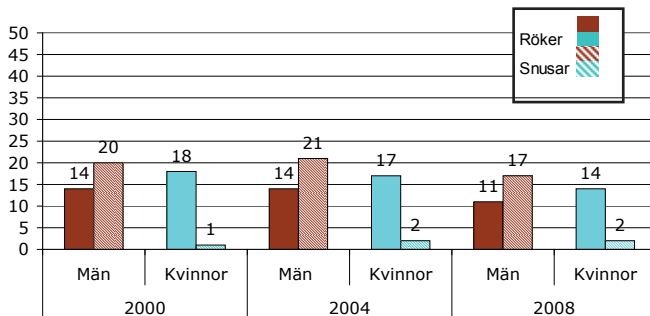
Det förekommer att eleverna använder dopningsmedel. I undersökningen frågades det om man använt testosteron, anabola steroider eller något annat tillväxthormon (som inte skrivits ut av läkare). En större andel pojkar än flickor svarade ja på den frågan, vilket kunde förväntas. Däremot är det anmärkningsvärt att det är högre andel användare i skolår 9 än i 2:an på gymnasiet för både år 2005 och 2007. I CAN:s riksundersökning anger 2 % av pojkar och 1 % av flickorna att de någon gång använt anabola androgena steroider. Bland eleverna i 2:an på gymnasiet uppgav 1 % av pojkarna och inga flickor att de använt sådana medel.

Undersökningar bland vuxna

Samhällsmedicinska enheten gör också enkätundersökningar av befolkningens hälsa och levnadsvanor. Den senaste gjordes 2008, de dessförinnan gjordes år 2000 och 2004. I undersökningen ställs bland annat frågor om levnadsvanor. Andelen rökare har enligt denna undersökning minskat bland kvinnorna från 18 till 14 % och bland männen från 14 till 11 %. Också andelen snusande män har minskat från 20 till 17 % medan kvinnornas snusande ökat från 1 till 2 %. Se diagram 10. Enligt den undersökning som Statens folkhälsoinstitut gjort bland 18–84-åringar i Sverige 2008 snusade 19 % av männen och 4 % av kvinnorna dagligen medan 11 % av männen och 14 % av kvinnorna var dagligrökare. Också där kunde en minskning märkas i jämförelse med förra årets mätning.

Diagram 11

Andel rökare och snusare bland vuxna, 18 - 79 år i Örebro län år 2000, 2004 och 2008

Det finns olika sätt att beräkna och beskriva riskkonsumtion av alkohol. Ett sätt är att använda tre frågor, så kallade AUDIT-frågor, som rör hur ofta och hur mycket alkohol man dricker vanligtvis, samt hur ofta man dricker en större mängd vid ett och samma tillfälle.

I de två senaste Liv & hälsa-undersökningarna kunde AUDIT-beräkningar göras av andelen riskkonsumenter i befolkningen. Både bland kvinnor och bland män var andelen riskkonsumenter beräknat på detta sätt sex procent vid båda mättillfällena. I Statens folkhälsoinstituts undersökning från 2007 uppgav 10 % av kvinnorna och 16 % av männen riskkonsumtion.

Avslutning

De alkohol- och drogrelaterade problem som finns har idag är inget tillfälligt som löses med tillfälliga åtgärder. Problemen har funnits under många år och kommer att göra fortsättningsvis. Det man kan se genom att jämföra Örebro län med andra regioner i Sverige som t ex har närmare till gränshandel, med andra län och kommuner där man arbetar med särskilda metoder, med andra tider eller med andra länder med annan lagstiftning är att problemens omfattning går att påverka. Genom att välja rätt metoder och att samverka effektivt är det möjligt att minska mänskligt lidande och samtidigt spara på de offentliga kostnaderna. Detta löses inte genom tillfälliga projekt. Det är ett arbete som behöver samsyn, samverkan, långsiktighet och uthållighet.

Litteratur och källor

Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007, Brottsförebyggande rådet

CAN Rapport 113: Drogutvecklingen i Sverige 2008

CAN Rapport 114: Skolelevers drogvanor 2008

Margareta Lindén-Boström, Carina Persson, Tonåringars drogvanor, liv och hälsa i Örebro län 1996–2007

Margareta Lindén-Boström, Charli Eriksson, Lars Hagberg, Carina Persson, Berit Ydreborg; Den goda men ojämlika hälsan, Liv & hälsa i Örebro län 2004

Folkhälsa. Lägesrapporter 2005, Socialstyrelsen

www.fhi.se - Nationella folkhälsoenkäten 2008, Databasen alkohol- och narkotikautvecklingen i siffror

www.sos.se - Statistikdatabaser

www.lanstyrelsen.se/orebro - Ung och serverad 2007 och Berusad och serverad 2007 (Annika Borg)

Alkohollag (1994:1738)

Opublicerat

Uppgifter från alkoholhandläggarna i Örebro kommun avseende ”Klarspråk”

Uppgifter från Samhällsmedicinska enheten avseende Liv & hälsa 2008

Vårdstatistik från Örebro läns landsting

Statistik från polismyndigheten Örebro län

Länsstyrelsen Örebro län

www.lansstyrelsen.se/orebro

Besöksadress: Stortorget 22

Postadress: 701 86 Örebro

Telefon: 019-19 30 00

E-post: orebro@lansstyrelsen.se